

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

Наукові праці МАУП, 2012, вип. 2(33), с. 179–181

На сучасному етапі розвитку державного управління в Україні все більше закріплюється та поширюється парадигма децентралізації влади. Підвищується актуальність дослідження питань, пов'язаних із фінансовим забезпеченням місцевих органів влади. У цьому аспекті особливої уваги заслуговує пошук шляхів удосконалення управлінського впливу центральних органів влади в ході формування та виконання місцевих бюджетів, що забезпечують фінансову основу реалізації повноважень органів місцевого самоврядування.

Дослідженню проблем регулювання бюджетного процесу, формування та виконання місцевих бюджетів присвячені численні праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, серед яких: С. А. Буковинський, О. Д. Василик, І. І. Д'яконова, О. П. Кириленко, В. І. Кравченко, В. М. Опарін, О. С. Поважний, І. В. Сало, М. Г. Чумаченко, С. І. Юрій, Ш. Бланкарт, Р. Масгрейв, Р. Мертон, Дж. Стігліц, В. Уотс та ін. Високо оцінюючи отримані дослідниками наукові результати слід відзначити, що проблема державного регулювання місцевих бюджетів й досі не є остаточно вирішеною. Багато питань потребують подальшого дослідження, зокрема, фінансове забезпечення реалізації повноважень місцевого самоврядування, проблеми розподілу коштів між бюджетами різного рівня, реалізація стимулюючого впливу місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток територій, оптимізація податкових важелів місцевого самоврядування.

Метою дослідження є пошук шляхів удосконалення державного регулювання місцевих бюджетів з метою найефективнішої реалізації функцій місцевого самоврядування.

Узагальнення підходів до визначення поняття “місцевий бюджет”, окреслених в науковій літературі, дає можливість охарактери-

зувати цю категорію як економічні відносини, спрямовані на територіальний перерозподіл національного доходу та формування фінансової бази місцевого самоврядування. При цьому місцевий бюджет характеризується також як фінансовий план, що включає доходи та видатки обласного, місцевого, районного бюджету тощо.

Місцеві бюджети виступають важливим важелем регіонального розвитку, тому регулювання місцевого бюджету, по суті, характеризує опосередкований вплив держави на розвиток регіону.

Теорія і практика державного управління бюджетним процесом в Україні свідчить, що нині необхідно створити надійну, самодостатню дохідну базу місцевих бюджетів, гостро назріла необхідність справжніх, а не декларативних, зрушень щодо фінансової децентралізації в Україні, спрямованої на побудову механізму ефективного задоволення потреб населення в кожному регіоні.

Система заходів щодо регулювання місцевих бюджетів в Україні здійснюється в межах існуючої державної регіональної фінансової політики.

Державна регіональна фінансова політика передбачає збалансування доходів і витрат на всіх рівнях бюджетної системи, з урахуван-

ням рівнів забезпечення територій об'єктами соціальної інфраструктури та застосування фінансових нормативів забезпечення потреб населення [1, 319].

Місцеві бюджети поряд із фінансами суб'єктів господарювання, що забезпечують задоволення регіональних потреб, є складовими місцевих фінансів. Місцеві фінанси є основою забезпечення видатків, пов'язаних із реалізацією державної регіональної фінансової політики та забезпечення реалізації регулюючих функцій місцевими органами управління.

Слід зазначити, що пошук шляхів удосконалення регулювання місцевих бюджетів пов'язаний із системним дослідженням проблемного поля формування та виконання місцевих бюджетів, ідентифікацією проблем та розробкою конкретного інструментарію, комплексу заходів та рекомендацій щодо їх розв'язання.

Вихідним етапом дослідження проблемного поля бюджетного процесу на місцевому рівні є вивчення проблем формування дохідної бази місцевих бюджетів.

Як свідчить проведений аналіз, нині в Україні переважна частина державних ресурсів формується в Державному бюджеті, що не відповідає принципу самостійності місцевих бюджетів, який декларується в чинному законодавстві. У зв'язку із цим місцеві органи влади не мають повної незалежності та отримують додаткове фінансування за рахунок системи трансфертів. Ситуація значно погіршується відсутністю адекватної наявним вимогам системи відповідальності місцевих органів влади за ефективне використання фінансових ресурсів.

Через обумовлений недостатньою дохідною базою розрив між доходами і видатками місцевих бюджетів, який покривається за рахунок міжбюджетних трансфертів, значно погіршуються стимули до економічного розвитку як розвинених, так і нерозвинених територій. Це пов'язано з тим, що розвинені території змушені передавати додаткові доходи до державного бюджету, що знижує їх мотивацію для подальшого розвитку, а нерозвинені території гарантовано отримують

трансферти, тому не мають необхідності в пошуку резервів економічного розвитку.

У зв'язку із цим, важливим напрямом удосконалення державного регулювання місцевих бюджетів є формування дієвих важелів, здатних стимулювати органи місцевого самоврядування до розвитку власної дохідної бази.

Отже, на наш погляд, доцільним є підвищення повноважень місцевих органів влади щодо формування власної дохідної бази, використання податкових важелів з метою стимулювання регіонального розвитку. Для цього місцеві органи влади мають брати безпосередню участь у процесі встановлення та регулювання місцевих податків.

Не менш важливим напрямом державного регулювання місцевих бюджетів є регулювання їх видатків.

Видатки бюджету забезпечують виконання двох основних груп функцій: регулювання (політичне, соціальне, господарське) та забезпечення загальних умов життя суспільства (виробництво суспільних товарів і благ) [2, 77].

Ефективність державного регулювання економіки регіонів на основі використання бюджетних видатків визначається структурою та обсягами, цільовим спрямуванням цього напрямку витрат, ефективністю їх використання.

Характеризуючи напрями підвищення ефективності управління видатками місцевих бюджетів, слід визначити актуальність розв'язання двох взаємопов'язаних завдань: збільшення обсягів витрат на забезпечення соціально-економічного розвитку, забезпечення наявних поточних потреб реалізації повноважень місцевого самоврядування й удосконалення структури видатків місцевого бюджету.

Можливості збільшення видатків місцевих бюджетів суттєво обмежені в умовах тотального дефіциту фінансових ресурсів в Україні. Виходячи з цього, збільшення одних груп видатків є можливим лише за рахунок зменшення інших видатків, тобто за рахунок змін у структурі витрат. Однак, незважаючи на проблеми відсутності необхідного обсягу фінансових ресурсів, пошук резервів підвищення дохідної бази місцевого самоврядування доцільно вважати пріоритетним.

Удосконалення структури видатків місцевого бюджету має здійснюватися обґрунтовано на основі визначених критеріїв, оптимізації вибору між альтернативними конкуруючими напрямками видатків.

Проведене дослідження дало можливість зробити висновки, що вдосконалення системи управління видатками місцевих бюджетів також необхідно здійснювати на основі впровадження диференційованих нормативів і стандартів, що враховують особливості та інтереси окремих територій, формування нормативно-правової бази, забезпечення фінансової самостійності територіальних громад.

Невід'ємним інструментом управління бюджетним процесом як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні, є державний фінансовий контроль, удосконалення якого також входить до кола пріоритетних завдань підвищення ефективності формування та використання коштів місцевих бюджетів.

Фінансовий контроль являє собою функцію управління своєю активною позицією, яка проявляється не тільки у виявленні відхилень від нормативних величин, а й у використанні результатів контролю для під-

тримання динамічної рівноваги всієї системи управління за допомогою прийняття обґрунтованих управлінських рішень [3, 22].

Отже, удосконалення регулювання місцевих бюджетів має бути спрямоване на розв'язання таких основних завдань: підвищення відповідальності місцевих органів влади за ефективне використання фінансових ресурсів; формування дієвих важелів стимулювання діяльності місцевих органів влади, спрямованої на забезпечення розвитку власної дохідної бази місцевих бюджетів; оптимізація структури видатків місцевих бюджетів; посилення контролю за ефективним використанням фінансових ресурсів, що акумулюються в місцевих бюджетах.

Література

1. Ковтун О. І. Державне регулювання економіки: Навч. посіб. — Л.: Новий світ—2000, 2006. — 432 с.
2. Дідківська Л. І., Головка Л. С. Державне регулювання економіки: Навч. посіб.— 6-те вид., випр. і допов. — К.: Знання, 2007. — 214 с.
3. Дрозд І. К., Шевчук В. О. Державний фінансовий контроль: Навч. посіб. — К.: ТОВ "Імекс-ЛПД", 2007. — 304 с.

Удосконалення регулювання місцевих бюджетів має бути спрямоване на розв'язання таких основних завдань: підвищення відповідальності місцевих органів влади за ефективне використання фінансових ресурсів; формування дієвих важелів стимулювання діяльності місцевих органів влади, спрямованої на забезпечення розвитку власної дохідної бази місцевих бюджетів; оптимізація структури видатків місцевих бюджетів; посилення контролю за ефективним використанням фінансових ресурсів, що акумулюються в місцевих бюджетах.

Усовершенствование регулирования местных бюджетов должно быть направлено на решение следующих основных задач: повышение ответственности местных органов власти за эффективное использование финансовых ресурсов, формирование действенных рычагов стимулирования деятельности местных органов власти, направленной на обеспечение развития собственной доходной базы местных бюджетов; оптимизация структуры расходов местных бюджетов; усиление контроля за эффективным использованием финансовых ресурсов, аккумулируемых в местных бюджетах.

Improving the regulation of local budgets should be allocated to address the following main objectives: increasing the responsibility of local authorities for the effective use of financial resources, the formation of effective instruments to stimulate the local authorities to promote the development of its own revenue base of local budgets, optimization of the structure of local budget expenditures, increased control the effective use of financial resources accumulated in local budgets.

Надійшла 12 грудня 2011 р.